

կան մէկ քանի զխաղութիւններ կատարելիք, զոր կը համարձակինք ընել հոս յուսալով որ կրնան օգտակար ըլլալ, մանաւանդ մէկու մը, որ կը տենչայ զբազան կատարելութեան:

Նախ ըսելու է որ բանաստեղծը պէտք չէ մեզանչէ ուղիղ բանի եւ իմաստասիրական ճշմարտութիւններու դէմ, տարուած չափազանցուած երեւակայութեան կամ զգացումի բուռն թափէն: Իր Ես Վահագնի կ'աղօթեմ-ը կը վերաւորէ կրօնական մաքուր ու ուղիղ զգացումը. Վահագն չաստուածը ո՛չ հին ատեն եւ ո՛չ ալ այսօր բարիք մ'ըրած ունի հայ ազգին՝ իբրեւ աստուածային անդոյ զօրութիւն. ուստի փուճ ուղերձ մըն է այդ քերթուածը եւ նաեւ հակաքրիստոնէական՝ պարունակելով իր մէջ հայհոյական միտք: Եթէ հայերս տառապած ենք ու կրած անլուր խժղութիւններ եւ անիրաւութիւններ, պատճառը յաճախ մենք իսկ եղած ենք մեր անքաղաքագէտ շարժումներով ու գործունէութեամբ: Կրօնքի եւ Աստուծոյ հանդէպ երկիւղագին ապաւինութիւնը եւ քրիստոնէական սիրոյ զգացումը բացարձակ հակառակ չեն որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուին թշնամիին դէմ, մանաւանդ թէ հայրենասիրական պարտականութիւն մըն է այդ՝ համաձայն Աստուծոյ կամքին եւ անոր հաճելի, որ ինքնապաշտպանութեան ամէն կարելի միջոցներով պահպանենք մեր եկեղեցիներու եւ ընտանիքներու սրբութիւնն ու գոյութիւնը: Նոյնը չըրբ'ն Վարդանանց պատերազմին զօրավարներն ու զինուորները: Պատմական սխալներ գործուած են այո՛, այս տեսակէտով մեր մէջ, երբեմն տղէտ կղերականներու թելադրութիւններով եւ անգիտակից, միամիտ ու ձեռնպահ կրօնաւորականութեամբ թշնամիին դէմ, պարզապէս աղօթելով՝ որ Աստուած իր հրեշտակները զրկէ սատկեցնելու յարձակող ու քանդող թշնամին: Ու ի՞նչ եղած է հետեւանքը այս կերպ գործունէութեան ժողովուրդի մէջ. ընդվզում մը Աստուծոյ ամենազօր կարողութեան ու կամքին դէմ: Ներելի չէ հետեւաբար որ Օ. Զարմուռի կրկնէ այս խոշոր, անհեթեթ

սխալը իր այն տղեղ բացատրութիւններով՝ զոր կ'ընէ այդ քերթուածին մէջ թէ. «ա՛լ չի փրկեր զիս քու խաչ, շատոնց է որ մոռցեր ես ու զիս լքեր իմ բախտին». ինչպէս նաեւ իր Ա՛լ չեմ աղօթքեր քերթուածին մէջ երբ կ'ըսէ. «Դուն չտեսար կուրօքէն երբ դանկերը ճղմեցին սիրելիներու», եւ թէ «Յամքած է ակն ու ժերուզ» եւն...:

Տաղաչափական տեսակէտով ոտանաւորները կը կրեն իրենց վրայ թոյլ կերպարանք մը, որ անշուշտ կը սրբաբուրի եթէ նկատի առնուին զլիսաւորապէս անդամահատութեան կարեւոր օրէնքները: Անդամ մը միւս անդամէն կը բաժնուի ընդհանրապէս շեշտով, բայց չէ կարելի հայերէնի մէջ շեշտել ը յօղը որ բառերուն ծայրը կը գրուի, օր. չէ կարելի գրել Գիւղին եղբւր ըսպիտակ... (էջ 28), շառաւիղը եւ անկէ... (93). ամբողջական տողի օրինակ տարով. «Տէր քանդեցի տաճարը. | տաճարը որ | ըստացաւ (133):— Նմանապէս ներելի չէ որ, քէ բառերով կատարուին բաժանումներ անդամի, ինչպէս կը տեսնուի սխալը վերի օրինակին մէջ եւ սա տողէն. «Եւ ըզգամ որ | երակներէս | կը հոսի» | եւ կամ «Ու գիտնամ քէ | ինչպիսի | ոգիներու | եմ անթ (74): Դարձեալ շեշտը չ'իյնար եւ, ու շաղկապներու վրայ անդամի բաժանման արտեն, օր. Շատեր եղան | աքսորեալ | հեռաւոր ու | ցուրտ ափեր:

Այսպիսի թեքումներու կը հանդիպինք յաճախ մեր բանաստեղծին քով, ինչպէս նաեւ աննրդաշնակութիւններու, բաղաձայն տառերու ուժգին բախումին, օր. «Եւ մերթ ինչո՞ւ նետեց զիս խորն ցեխերուն (54) եւն, եւ անդամ մըն ալ ոտքի կաղութեան, փոխանակ եօթնտեսան տողի ութտեսան գրուած, ինչպէս «Ընդվզում» քերթուածին մէջ. «Կեանքիս աննենդ բարեկամներ (137), որ անշուշտ պարզապէս վրիպում մըն է:

Վեղուական տեսակէտով ունի շատ մը տղեղ բարդութիւններ, ինչպէս ներքնայոյց (10), արտաքնապէս (43) փոխանակ ներքնայոյց եւ արտաքնապէս, վասն զի

ԱՆՔԱՅՏ ԽՈՐՀՈՂԻ ՄԸ «ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ» ԷՆ

զրարարի մէջ բառերը ներքս եւ արտաքս են. հաջոց (25), ձեւ մը որ գոյութիւն չունի, անոր տեղ պէտք էր գործածել հաջիւն կամ հաջում. յետոյ յաճախ կը գործածէ ուժազամ բառը որ տղեղ է, անգործածելի. անոր տեղ կիրարկելու է ուժաքափ, ուժասպառ: Ունի եւս կ'արածեցնէի հօտս (105) փոխանակ կ'արածէի, վասն զի արածել բայը արդէն ներգործական է եւ ոչ թէ չեղող՝ որ ցնել անանցող կան է եւ ոչ թէ չեղող՝ որ ցնել անանցող վերածուի անցողական ներգործականի, ինչպէս նստիլ՝ նստեցնել, պառկիլ՝ պառկեցնել եւն:

Ընդհանուրի մէջ հեղինակի լեզուն հետու է ձկուն, ներդաշնակ ու հարուստ լեզու մ'ըլլալէ, եւ խորհիլ կու տայ որ ան ինքնաշխատութեամբ ձեռք բերած է այն հայերէնագիտութիւնը, ինչ որ շատ իր հայերէնագիտութիւնը է անտարակոյս գտնելի եւ խրախուսելի է անտարակոյս մեր այժմեան հայ երիտասարդութեան քով, որ ցրուած զանազան դպրութիւններու քով, որ ցրուած զանազան դպրութիւններու քով, որ ցրուած զանազան դպրութիւններու քով: րենի լեզուն սորվելու ընթերցումներով: ինչ ալ ըլլայ պայմանը կեանքին եւ զարդացումին, մենք իր մէջ կը տեսնենք հայրենիքի հանդէպ բուռն ու կաթողին սէր մը, աննուաճելի նոյնիսկ ամէնչէն անըմը, աննուաճելի տակ, սէր մը որ կը պատս պարագաներու տակ, սէր մը որ կը մղէ զինքը նուիրուելու զբազանութեան, որուն մէջ յաջողելու համար անշուշտ պարէպիս: Ու Օ. Զարմուռի իր պարզունակ խոկումներուն եւ զգայնութիւններուն մէջ, կը յիշեցնէ մեզի դաշտերու մէջ ծլած ծակերը, որոնք կարծես աննշան են, զիկները, որոնք կարծես աննշան են, բայց իրենց գոյնին բնական ու վառ գեղեցկութեամբը կը գրաւեն մեզ: Կը սպասուի իրմէ յղացումով եւ արուեստով աւելի կատարեալ գործ մը որ ստուգիլը արդար չափանիշը ըլլայ իր տաղանդին:

Հ. Մ. Ծ.

— Ծնած ես ազատ ըլլալու համար, արիւթեամբ իրագործելու համար զազափարդ. գիտես որ ասոր մէջ կը կայանայ խաղաղութիւնը: Հաւասարակշուռութիւն, ներդաշնակութիւն, գիտնալ, սիրել, ուղել. զազափար, գեղեցկութիւն, սէր. ապրիլ Աստուծոյ կամքով, յաւիտենական կեանքով. խաղաղութիւն ունենալ անձիդ հետ, ճակատագրիդ հետ. լաւ գիտես զայս: Ծանչցար, զգացիր յաճախ որ այս է քու պարտքդ, կոչումդ, երջանկութիւնդ (1847):

— Պաշտել, ըմբռնել, ընդունիլ, զգալ, տալ, գործել, ահա՛ քու օրէնքդ, պարտքդ, երջանկութիւնդ, արքայութիւնդ: Թող պատահի ինչ որ կրնայ, նոյն իսկ մահը: Համաձայն գտնուէ անձիդ հետ, մի՛ ունենար բան մը զքեզ կշտամբելու. ապրէ՛ Աստուծոյ ներկայութեան, Անոր հետ հաղորդութեան մէջ, եւ թոյլ տուր որ էութիւնդ առաջնորդուի դէպի վերնագոյն կարողութիւնները, որոնց հակառակ ոչինչ կրնաս (1848 յուլիս):

— Եղիւր մաքուր, յարատեւ, հաւատարիմ անձիդ, տէր քու բնազդներուդ, արի. հաւատա՛ դու քեզի, մի՛ սպասեր ուրիշներու հաւանութեան, համակրութեան, երախտագիտութեան: Մտածէ որ գործ մ'ունիս կատարելու, որ կորսուած ժամանակը գոյութիւն մ'է Աստուծմէ, որ վհատութիւնը տկարութիւն է, որ ճշմարիտ խաղաղութիւնը խղճիդ անգործութիւնն է, միակ պտուղ քաջարտութեան եւ բարեպաշտութեան: Եղիւր արիասիրտ, զօրաւոր, բարի: Եղիւր ճշմարտին ախտաբանը, պաշտպանէ հոգին եւ ազատութիւնը, գործակցէ՛ ապագայ ընկերութեան ծնունդին, մի՛ յուսահատիր ոչ քու անձիդ եւ ոչ ուրիշներէն, սիրէ, հաւատա, աշխատէ, կուռէ, յուսա...: Մի՛ մոռնար նպատակդ, գօտեպնդէ մէջքդ, կեղրոնացուր ուժերդ, կապէ խորձդ, խնայողութեամբ գործածէ ոչ թէ սիրող, այլ ժամանակդ եւ ժամերդ (1852 Սեպտ.):

ԲՐԵՏԵՐԻԿ ԱՄԻՆԸ